

Književna poročila

Izmed drugih pomot, ki sem jih našel v knjigi, omenjam predvsem fatalni lapsus v uvodu (XXXVIII), kjer se trdi, da je za volitve leta 1883. postavljajl kandidate «še vedno enotni narodni volilni odbor v Ljubljani s starim dr. Janezom Bleiweisom na čelu», kar seveda ni mogoče; kajti Bleiweis je že leta 1881. umrl. Da se je Jenko porodil leta 1836. (367), «Triglav» pa ustanovil leta 1873. (374), sta pač tiskovni pomoti. Prirediteljema na rovaš pa gre, ako čitamo o romanu «Na Zerinjah», da ga «je posvetil pisatelj svoji tedanji nevesti in poznejši soprogi (baronici Ani)» (398), in si pri tem zaradi nerodne stilizacije seveda ne moremo misliti drugega, ko da je Kersnikova nevesta bila baronica Ana. (.)

Kersnikovo besedilo je pridržano po večini precej verno. Izpremembe, ki sem si jih zabeležil, so večinoma brezpomembne (tuintam je kaj izpuščenega, deležniki so često nadomeščeni s stavki); krivo pa je podano sledeče mesto v «Agitatorju» (53): «Hrast se je nasmehnil. «Mogoče,» je pritrdil šefu, «a tja moramo vsekakor.» Te besede govori Hrast svojemu koncipientu Korenu (v originalu stoji tam «onemu»), ne pa šefu; kajti šef je Hrast sam.

S temi popravki delu nočem kratiti vrednosti. Pomudil sem se ob njem nekoliko podrobneje ravno zaradi tega, ker je v celoti dobro in uspelo

Janko Glaser.

M. Kabaj, Cerkniško jezero in okolica. S 24 slikami in 1 zemljevidom. Uredil Fr. Sterlé. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. 1925, str. 75.

Domoznanstvo je zadnje čase pri nas silno zanemarjeno. Bili pa so časi, ko je bila ta lepa in koristna stroka prav krepko zastopana. Da, izkristalizirala se je bila celo do par knjižnih serij, zemljepisnih in zgodovinskih opisov. Naj omenimo samo zgodovine farâ ljubljanske škofije in opise okrajnih glavarstev, ki sta jih sestavljala duhovništvo in učiteljstvo včasih kar kolektivno. Toda danes, ko so šole v par letih tolikokrat menjale svoje učno osebje, danes so vsa ta dela kot učni pripomočki za pouk domoznanstva po večini obsojena na zaprašeno pozabljenost. In če katerega starejših učiteljev dvigne lokalni patriotizem, da ponovno opisuje svoj okoliš, tedaj se tudi on ne ozira na dela, ki so jih objavili o isti snovi drugi pisatelji pred njim. To je pred leti ugotovil F. Seidl, a isto moramo zopet poudariti tudi mi z odkritim obžalovanjem, da stvar še vedno ni krenila na bolje.

Več ljudi več vidi. Ta naš zlati rek velja za inteligenco po deželi, za moč, ki sta jih vsakdanje življenje in prosvetno delo pripela na isti kraj naše zemlje. Saj marsikoga izmed njih ni doletela sreča, biti ob pravem času na pravem kraju in mestu, da bi mogel opazovati vse mnogotere pojave v prirodi svoje okolice in prisluhniti vsem mnogoterim spoznanjem, ki se nabirajo v budni tradiciji avtohtonega prebivalstva. Zaradi tega moramo zahtevati od vsakega novega opisovalca, da pozna literaturo o predmetu, da v njej zbrano gradivo kolikor mogoče pomnoži in obogati z novimi vprašanji, potem pa vse skupaj kritično predela in umno razvrsti. In če je učitelju z dežele Ljubljana že preveč od rok, ima dovolj blizu okrajno učiteljsko knjižnico, kjer mu je prav gotovo na razpolago kako delce iz domoznanstva njegovega kraja. V tem oziru je vsak izgovor nedopusten. Da se zopet sklicujemo na starosto F. Seidla: «Vsak pisatelj — bodisi, da piše le za strokovne kroge, ali pa da poučuje v poljudni obliki omikance sploh — se mora ravnati pa načelu, ki je dandanes uveljavljeno že povsod, koder čislajo napredek.»

Od kraških predelov slovenske zemlje je Cerkniško polje s svojimi ojezeritvami stalo pač vedno najbolj v ospredju znanstvenega interesiranja. Številne nemške razprave o njem, posebno važnejše iz zadnjih desetletij, so nam bolj ali

Književna poročila

manj težko dostopne. Izmed teh omenjamo samo lepo monografijo «Die Seen des Karstes» sedanjega profesorja ljubljanske univerze Arturja Gavazzija, kjer najdemo med drugim tudi najpopolnejši topografski opis Cerkniškega jezera. Hočemo pa naštetii imena vseh nam znanih mož, ki so se pri opisovanju istega kraja poslužili slovenščine. Ti možje so: župnik Jožef Bevk («Novice» 1850), kustos Dragotin Dežman (1850), pismeni samouk in vaški župan Grega Kebe («Novice» 1860), nadučitelj Andrej Likar («Novice» 1863), okrajni sodnik Hinko Dolenc (1881), nadučitelja Dragotin Dermelj (v opisu «Logaško okrajno glavarstvo» 1889) in Josip Žirovnik (v Zabavni knjižnici Slovenske Matice, XI. zv., 1898), profesor Ferdinand Seidl (1899), meščanski učitelj Pavel Kunayer (v knjigi «Kraški svet in njegovi pojavi» 1922) in okrajni glavar Franjo Župnek («Jutranje novosti» 1923 in «Narodni dnevnik» 1924).

Globokega vpogleda v zakone cerkniških ojezeritev od vseh teh mož res da ne smemo pričakovati. Vendar imamo v malem Dežmanovem spisu «Notranjske gore in Cirkniško jezero» vnositi leposloven opis, ki vsebuje obenem tudi prav jasne predstave o predmetu; spis je bil Bleiweis tudi uvrstil v «Slovensko berilo za I. gimnazijski razred (Ljubljana 1850). Prav tako nam H. Dolenc v «Spominih o cerkniškem jezeru» («Ljubljanski Zvon» 1881) na kratko, a sijajno označuje problem cerkniških posebnosti. V okvirju temeljite, že zgoraj citirane ocene, ki jo je v «Ljublj. Zvonu» 1899. F. Seidl napisal o Žirovnikovem «Cerkniškem jezeru», pa je skrita že moderno-znanstvena razlaga v poljudnem «Seidlovem» slogu. Ali večina naštetih opisovalcev je po svoje zbrala in podala po nekaj topografskega gradiva, ne da bi se bila pri tem z večjimi uspehi poglobila v bistvo snovi.

Tudi od M. Kabaja ne zahtevamo razmotrivanj težje narave. Za take naloge so seveda predvsem poklicani strokovnjaki. Poudariti pa moramo, da bi mu navedeni slovenski spisi že sami mogli zadostovati, da bi svoje podjetje izvršil z uspehom, ki bi bil neprimerno večji od sedanjega, kō bi se le bil z dobro voljo poglobil vanje.

Sistema v ustroju knjižice in obdelavanju snovi ni. Nekatera poglavja glede pričakovane vsebine bridko razočarajo. Originalnih opazovanj pisateljevih ni mogoče najti. On pač obnavlja brez logičnih zvez bolj ali manj dobesedno odstavke iz H. Dolenca, J. Žirovnika in Fr. Župneka ter ponavlja pri tem po ne potrebnem stvari, kakor so n. pr. Župnekova vodovodna in cestna dela in načrti. Sploh vznjua knjiga videz, ko da je rokopis šel skozi precej rok, preden je bil oddan v tisk, sicer bi ne bilo toliko neenotnosti in nepreglednosti.

Medtem ko našteva J. Žirovnik po vrsti 18 stalnih vodotokov, ki točijo svoje vode v cerkniško dñišče, jih M. Kabaj omenja samo osem. Pri Žirovniku se je F. Seidl čudil veliki nepazljivosti, ki je male studence vrgla v isti koš kakor «obrhe», iz katerih privira voda posebno obilno na dan. V novi knjigi pa najdemo v družbi stalnih vodotokov že celo nestalne, obdobjne jamske vodne bruhalnike, če ne celo požiralnike. — Svetovnoznana prva «estarela» (bruhalnik in požiralnik) v spodnjem delu jezera, ki leži nasproti Rešetu pod Javorniki, se imenuje in piše pravilno Suhodólica. Pod imenom Dinarskega Krasa si pisatelj predstavlja samo Srednjekranjski visoki Kras (glej «Ljubljanski Zvon» 1924, str. 281), ker Snežnik, Javorniki in Hrušica mu veljajo za enote, ki so Dinarskemu Krasu enakovredne. To je debela pogreška, ki je bil vanjo pisatelj zapeljan očitno od Fr. Župneka.

O cerkniškem trgu in okoliških vaseh bi se dalo v kulturno-zgodovinskem oziru povedati pač mnogo več in prav zanimivega. Seveda bi bilo treba potem prelistati vse naše zgodovinske publikacije in ne edinega Žirovnika.

Književna poročila

Priloženi kartogram Fr. Sterleta ni ne edina in ne najpopolnejša karta, kakor beremo na str. 18. V tem oziru se dela krivica pač marsikateremu opisovalcu Cerkniškega jezera, predvsem pa Žirovniku in Gavazziju. Karta (1 : 40.000) je neokusno preobložena z navlako pojasnjujočih legend prav po vzgledu kart iz srednjega veka. Geodetsko-kubistična voglatost vseh črt na njej, ne samo zemljiških, ampak tudi prometnih in rečnih, pa je njena druga nenavadnost. — Važna Mala Ponikva izpod Danskega ključa sploh ni vrisana. Stržen od Male Ponikve do Rakovskega mostka je v navadni sušni dobi brez tekoče vode. Vkljub temu je bil doslej še na vseh kartah označen kakor vsak stalen vodotok. Da ne bo nepravilnih predstav, ga je torej treba z odcepki vred vrtavati s prekinjeno črto. Ušiva loka nima bruhalnika, pač pa slaboten, stalen studenec. Samotni hribček južno od Cerknice ni Svinja, ampak Sinja gorica, pa Drvoséč ne Drvošec.

Med 75 strani besedila je vloženih kar 24 ličnih fotografskih posnetkov. Kakor je to sicer najboljši del knjige, moramo na žalost tudi tu ugovarjati. V slikah so namreč predstavljene samo točke, ki ležijo v trikotu med Cerknico, jezersko Gorico in Škocijanom, torej iz kraja, ki nam je deloma najbližji, deloma pa — na oni strani težko prestopne državne meje. Iz oddaljenega jezerskega vzglavja, ki je tudi v besedilu prav skopo obdelano, pa ni nobene slike. Kje so ostali divni obrhi v svojih zagatnih dolinah, kje je ves Zadnji kraj, ki je iz njega še vsak obiskovalec odnesel toliko vtisov romantičnega doživetja? Tudi o Suho-dólici ni sledu ne na karti ne med slikami.

Za vodiča obiskovalcem cerkniškega kraja knjige ne moremo priporočati, ker bi jim povzročala večjidel same zmede. Če je pisatelj imel pred očmi ta namen, bi bil pač moral preštudirati način in ustroj Baedekerja in Badjura.

Jože Rus.

Ivan Cankar, Il servo Bortolo e il suo diritto. Traduzione dallo sloveno di J. Regent e G. Sussek. Trieste, Casa editrice «Parnaso». S pisateljevo sliko in uvodom.

Kakor da so se vrata stoletne ječe odprla pred naroda velikim Sinom in je ta s «Hlapcem Jernejem» stopil samozavestno pred široki kulturni svet, da za svojo grešno, a trpečo «šentflorijansko dolino», za svoje slovensko ljudstvo, zahteva pravice in življenja! Za političnimi verigami se po vojni rušijo tudi kulturni lanci, v katere sta nas skozi stoletja vklepala vsenemški imperializem in njegov vernovdani služabnik, nemški ustvarjajoči duh kot nosilec in oznanjevalec neizprosne germanizacije sveta in človeka v njem. Slovenec, ki ga je Avstrija za popotovanje v svet skrbno odevala na zunaj v mačehovsko uniformo avstrijskega državljanstva in ga je kulturni zapad, z malimi izjemami, v istini tudi zrl v luči avstrijskega nemštva, je v jugoslovanski državnosti našel najnaravnejšo in najprimernejšo pot za uveljavljanje svojega etniškega in kulturnega bistva ne samo v slovanskem Vzhodu, kar se je godilo že od časov Presšerna, ampak tudi v zapadno Evropo, med razne razrastke romanskega plemena.

Najkrajša in iz geografskih ter nekaterih političnih razlogov najuspešnejša pot, po kateri naj jugoslovanska kultura in jugoslovanska umetnost stopita pred kulturni forum zapadnoevropskih narodov, vodi naravno edinole skozi Italijo. Cesar ne bosta zmogla meč ne nasilje, to more po vztrajnem in premišljenem delu doseči človeški duh. Duševnost našega najbližjega Zapada, ki vidi in čuti na Balkanu edinole «Balkanca-barbara», se mora ob čistih in lepih virih jugoslovanske umetnosti, ob ustvarjajočem delu jugoslovanskega duha prepričati, da politično suženjstvo ni moglo pomeniti in ne pomeni nikdar istočasno marazma duše, da je duh prost in ustvarja svobodno po večnih in neizpremenljivih zakonih